

Provisorier og overtryk

Af Nelly Kristensen
og Torben Lethrabort

Et spændende område indenfor frimærker er overtrykte frimærker. (Nogle kalder det fejlagtigt for „overstemplede“ frimærker – men normalt blev der trykt på frimærkerne, det hedder derfor overtryk. Der findes dog undtagelser, bl.a. fra Færøerne, se andet sted i artiklen.)

Der er forskellige former for overtryk. Den første kategori er „provisorier“. Ordet „provisorie“ betyder „foreløbig“ eller „midlertidig“. Der er altså her tale om frimærker der får lavet et overtryk på mærker, som er foreløbige indtil der udgives et normalt frimærke med værdien.

Portoændring

Langt de fleste provisorier, udgives pga. en portoændring, hvor der hurtigt er behov for frimærker i en bestemt værdi. Det kan enten være til et bestemt formål eller som suppleringsværdi.

De første danske provisorier udkom i 1904, hvor man udgav henholdsvis 4 øre på 8 øre og 15 øre på 24 øre.

I moderne frimærkehistorie er der sjældent behov for provisorier. Men i januar 1996 havde det grønlandske postvæsen ikke fået leveret nye frimærker til en portoændring. Man fik derfor lavet overtryk på nogle andre dagligfrimærker. Der udkom to

værdier, 4,25 og 4,50. Uheldigvis blev 25 ark overtrykt omvendt, de 15 ark nåede at blive solgt inden postvæsenet opdagede fejlen. Det sjove er at man valgte at overtrykke på 25 øre og 1 kr.

25 øres mærket kunne være benyttet til supplerings sammen med et 4 kr., for at opnå de samme værdier.

Tiltryk

Tiltryk eller påtryk er den anden kategori af overtryk. Her er der tale om at man ændrer det oprindelige frimærke, så det markerer en begivenhed, tilføjer et formål eller ændre mærkets anvendelse.

Et eksempel på en begivenhed der markeres med et overtryk er Københavns Philatelist Klubs 50 års udstilling i 1937. Her har selve frimærket stadig den normale postale gyldighed.

En anden type begivenhed er en pludselig opstået nødsituation, hvor postvæsenet har deltaget i indsamlingsarbejdet, ved at lave et overtryk på et frimærke. I nogle tilfælde, som det her viste frimærke til fordel for Hollands-hjælpen i 1953, hvor man har tilføjet „NL + 10“ på frimærket. Det har altså stadig den pålydende værdi 30 øre, men der et tillæg på 10 øre til indsamlingen. An-

dre gange finder postvæsenet et lager af en ældre værdi, som man så ændre til en mere almindelig brugt porto, som f.eks. Ungarnshjælpen fra 1957 (AFA nr. 369).

Specielle formål

I forbindelse med krig kan der også være grunde til at lave overtryk. Af politiske grunde ønsker man ikke at benytte et okkuperet lands frimærker, men vil hellere markere sine besiddelser med egne frimærker. Derfor bliver der i sådanne forbindelser lavet en hel

Færøprovisorierne fra 1919

Den 1. januar 1919 steg portoen på en række forsendelser med 2 øre. Den gang skulle nye frimærker sendes med skib fra Danmark til Færøerne, så da de nye værdier først lå klar til udsendelse den 28. december 1918, kunne de ikke nå frem til Færøerne. Hurtigt blev der udsolgt af 1 og 2 øre frimærker og da man også løb tør for 4 øres frimærker, som man klippede over diagonalt, måtte der en ny løsning til. Postmesteren i Thorshavn fik derfor tilladelse til at lave overtryk på 5 øres frimærker.

Den lokale avis leverede typerne til overtrykket og en lokal snedker satte dem fast i en klods, som han derefter monterede fast på et gammelt stoleben, som var egnet som håndtag. Postmesteren brugte så almindelig stempelsværte til at trykke overtrykkene på frimærkerne. Rent teknisk var der altså her mere tale om et stempel og det kaldes da også „stolebenstempel“. Frimærkerne blev brugt frem til den 23. januar 1919, hvor der kom skib fra Danmark med de nye frimærker.

del overtryk. Et eksempel er dette Hitler frimærke med overtryk „Ukraine“. Men nogle gange er man i mangel på frimærker og må derfor lave et overtryk på lokale frimærker.

Andre danske overtryk

Et overtryk kan også ændre fri-

Anderledes overtryk

Det østrigske postvæsen har for nylig udgivet en række „kunstneriske“ overtryk. Formålet er at ændre værdien på frimærket, men der er tilføjet en tegning som passer til det oprindelige frimærke.

mærkets brug. Fra Danmark kender vi en række eksempler på dette, ved indførelsen af Porto- og gebyrmærker. Postfærgemærkerne er alle lavet ved et overtryk på gyldige frimærker, men herefter kunne de kun bruges til deres nye formål.